

HLÁSKY

jsou nejmenší součástky řeči, které sluchem dobře odlišujeme jedny od druhých. V písmu je označujeme písmeny (hláska je **zvuk**, písmeno jeho **psaná podoba**). Podle způsobu, jak v mluvidlech vznikají, hlásky dělíme na:

samohlásky

krátké

a, e, i, o, u

dlouhé

á, é, í, ó, ú

dvojhláska

ou

V češtině je pouze tato dvojhláska, v cizích slovech však najdeme i jiné (*ia, ie, iu, au, eu*).

V řeči nevyslovujeme hlásky samostatně, ale seskupujeme je do **slabik**. Jedna samohláska bývá základem jedné slabiky – samohlásky jsou **slabikotvorné**. Pouze souhlásky *r* a *l* tvoří někdy slabiky (*vlk, prst*), jsou tedy rovněž slabikotvorné.

souhlásky

měkké

ž, š, č, ř, c, j, d', t', ň

Píšeme po nich **-i**.

tvrdé

h, ch, k, r, d, t, n

Píšeme po nich **-y**.

obojetné

b, f, l, m, p, s, v, z

Pravopis *i/y* po obojetných se řídí:

- uvnitř slova** dle vyjmenovaných (a jim příbuzných) slov;
- v koncovce** dle vzorů či podle shody přísudku s podmětem.

V některých slovech je odchylné psaní *i/y* po měkkých a tvrdých souhláskách. Jsou to slova:
 a) **domáci**, jež napodobují zvuky (*kikirikí, ale i kykykryký, hihihí, ...*) nebo taková slova, o jejichž koncovce rozhoduje zařazení ke vzoru (*tácy, puncy, hecy, hicy, kecy, placy, tracy* – jako *hrady*);
 b) **cizího původu** (*motocykl, historie, chinin, kino, rituál, diskuse, titul, nikl*).

Podle účasti hlasivek na výslovnosti souhlásek rozeznáváme souhlásky:

znělé

párové	b	v	d	d'	z	ž	g	h	jediněčné	m	n	ň	j	l	r	ř	c	č
	p	f	t	t'	s	š	k	ch										

neznělé

Souhláska *ř* může být znělá i neznělá: záleží na tom, jakými hláskami je obklopena. Má-li ve svém sousedství samohlásky (*kuře, řeřicha*) nebo souhlásku znělou (*modřín, břít*), je znělá, je-li v sousedství neznělé souhlásky (*skřítek, Třebíč*) či na konci slova (*vepř, věř*), je neznělá.

spodoba znělosti

Setkají-li se ve slově vedle sebe párové souhlásky lišící se znělostí, vyslovíme celou skupinu buď zněle, nebo nezněle. Výslovnost řídí poslední souhláska: je-li znělá, vyslovíme skupinu zněle (*sbor = [zbor]*), je-li neznělá, vyslovíme nezněle (*způsobit = [spúsobit]*). Spodoba znělosti je tedy přizpůsobení se předchozí souhlásky souhlásce následující.

Ke spodobě dochází i **mezi předložkou a dalším slovem** (*pod stolem [pot stolem]*). Párová souhláska znělá se mění v příslušnou neznělou také **na konci slova** před pauzou (*led [let], dub [dup]*).

Spisovná výslovnost

Skupina *sh-* se v Čechách vyslovuje nezněle (*[na schledanou, schoda]*), na Moravě zněle (*[na zhledanou, zhoda]*). Sejdou-li se ve slově dvě souhlásky stejné či takové, které se stejnými stánou spodobou, vyslovujeme je zpravidla jako souhlásku jednu (*panna [pana], Anna [ana], slezský [sleski], rozsvítit [rosvítit]*). Uvnitř slov složených vyslovujeme hlásky obě (*púllitr [púllitr], modrooká [modrooká]*). Obě souhlásky vyslovujeme i tam, kde to vyžaduje srozumitelnost (*oznamme [oznamme],racci [racci] x raci [raci], poddaný [poddaný] x podaný [podaný]*).

Mé příhody z dětství

V dětství jsem nepatřil mezi kamarády k nejtíhlejším. Mé ploché nohy se jen těžko daly nutit do klusu, nehledě k tomu, že přes bříško jsem s obtížemi sledoval výmoly a stružky. Postavičku jsem měl sice zdravě kyprou, ale o souměrnosti se nedalo vůbec mluvit. Kupříkladu na trenýrky jsem spotřeboval tolik látky, co moji vrstevníci na hubertus, a čapka svými rozměry připomínala kráter Etny. Přestože si na mě příroda zahýřila a vytvořila zvláštnosti, kterými jsem se lišil od ostatních dětí, nemohu říci, že bych nebyl v kolektivu oblíben. Hoši i dívky si rádi se mnou hráli oblíbenou hru na fackovacího panáka a i žáci vyšších tříd si mě k této kra-tochvíli půjčovali. Také mezi učiteli jsem byl oblíben. Profesor biologie si mě dokonce vybral jako názornou pomůcku a v sedmé třídě podle mě krásně popsal hrocha. Pouze učitel tělocviku mě nenáviděl. Nemohl zapomenout, že jsem rozšlápl kladinu a vytrhl kruhy i s kusem stropu, když mě na ně s pomocí kladkostroje zavěsil. Snažil jsem se však vyjít s tělocvikářem v dobrém a dokázat mu, že jsem sportovec. Přihlásil jsem se proto na lyžařský zájezd pořádaný školou.

Strýc truhlář přihobloval dva duby a z mladých stromků vyztužených ocelí zhotovil hůlky. Pouze lyžařské boty jsem těžko sháněl. Číslo 64 nebylo ten rok nějak k mání. Ale opět pomohl strýc: upravil mi dřeváky do řemení, takže v pondělí ráno jsem byl na nádraží kompletně vybaven. Ohlásil jsem se profesorovi a optal se, kam si mohu uložit dvoukolák s potravinami. Učitel zrudl a přikázal mi, že se musím o sebe starat sám a chodit nejméně 30 metrů za výpravou.

Zajel jsem tedy s dvoukolákem na peron. Výpravčí se mě snažil vytlačit kusem kolejnice z nádraží, ale odfoukl jsem ho. Nastal čas odjezdu. Seděl jsem sám v přeplněném kupé. Lokomotiva zabrala, ale vlak se ani nepohnul. Pak se ale dal přece jen do pohybu a jeli jsme. Ne nejrychleji, ale pohyb to byl. Tři lokomotivy pracovaly ze všech sil.

Ve Špindlu bylo krásně. Jenom mě překvapilo, že sníh podkluzoval. Byl jsem tak často na zemi, že se nevyplatilo vstávat. Než přijel jeřáb, byl čas k obědu. Ale přece jsem se na horách vyznamenal. Při výletu po hřebenech, na němž jsem jen s námahou udržoval tempo spolužáků a vlekl 30 metrů za nimi svá dubiska, která měnila stezku v solidní kaňon, se nad námi náhle uvolnila mohutná vrstva sněhu.

„Je konec,“ volal tělocvikář, „tlustoch utrhl lavinu!“

To mě urazilo. Zapřel jsem dřeváky o pařez a nastavil katastrofě záda. Ucítil jsem šimravý náraz. Za chvíli jsem otevřel oči. Spolužáci stáli seskupeni kolem mne a učitel mi líbal ruce.

„Držíš lavinu, hochu!“

„Vím,“ řekl jsem, „a budu ji držet až do jara, abych vás zachránil. Omluvte mě ve škole a přivezte dvoukolák s jídlem.“

V dubnu konečně lavina roztála. S omluvenkou od Horské služby jsem se vrátil do školy. Pan ředitel s učitelským sborem utvořili půlkruh a téměř mě objali. Nato vystoupil předseda třídy Kamarýt a oznámil, že za můj čin mě pionýři berou mezi sebe. Nejdojemnější chvíle nastala však tehdy, když do místnosti vstoupil tělocvikář. Přikročil ke mně, zamáčkl slzu a zlomeným hlasem šeptl: „Pojď si se mnou zacvičit, hubeňoure!“

(Podle Šimka a Grossmanna, Besídka bývalých žáků zvláštní školy; zkráceno)

Úkoly:

1. U podtržených slov dochází ke spodobě znělosti. Uveďte v kterých hláskách, a vysvětlete princip.
2. Čím jsou zvláštní některé slabiky v modře vyištěných slovech?
3. Zdůvodněte pravopis *i/y* v tučně vyištěných slovech.
4. Jak rozumíte větám: *seděl jsem sám v přeplněném kupé, utvořili půlkruh a téměř mě objali?*
5. Na co autoři v ukázce poukazují a jaké k tomu používají výrazové prostředky?

- a) Vysvětlete významy slov lišících se délkou samohlásky. Utvořte s nimi věty.

vila – víla, lak – lák, mise – míse, váli – valí, výstup – vystup, lože – lóže, míle – míle, mícha – míchá, pípa – pípá, náraz – naráz, dívá – divá, český – česky, býli – byli, bili – bílí, kolik – kolík, pápá – papá

- b) Pozor na dvojice typu *balící – balící*. Zatímco tvar s krátkým *i* označuje účel děje (balící papír), tvar s dlouhým *i* vyjadřuje průběh (prodavač balící zboží). Až vám tedy v obchodě nabídnou „žehlící prkno“, požadujte, aby samo žehlilo; a právě tak „holící strojek“ bude s největší pravděpodobností holit úplně sám. Uveďte příklady na jiné podobné dvojice.

- c) Ve kterých slovech najdete dvojhlásku?

doufá, zaujmout, poupata, neubírat, audience, mouka, poukaz, houpat, klouzačka, automat, euro, doutník, pousmát se, poustevník, poutavý, kousat, klouček, soudy, použitelný, Austrálie, kout, eunuch, autoritativní

VYJMENOVANÁ SLOVA

V některých slovech (a ve všech slovech s nimi příbuzných) se v kořeni po obojetných souhláskách píše y(ý). Jsou to tato slova:

b

být, bydlit, obyvatel, byt, příbytek, nábytek, dobytek, obyčej, bystrý, bylina, kobyła, býk, babyka

Vlastní jména: *Bydžov, Přibyslav, Bystřice, Kobylisy, Hrabyně, Zbyněk, Zbyšek, ...*

Pozor: *být* (existovat) – *bít* (tlouct); *nabýt* (získat) – *nabít* (natlouct); *bydlo* (obydlí) – *bidlo* (dřevěná tyč); *býlí* (plevel) – *bílí* (natírá nabilo); *byt* (obydlí) – *bit* (je bit = tlučen)

l

slyšet, mlýn, blýskat se, polykat, vzlykat, plynout, plýtvat, lysý, lýtko, lýko, lyže, pelyněk, plyš, slynout, plytký, vlys

Vlastní jména: *Lysá, Lysolaje, Volyně*

Pozor: *mlýn* – *mlít*; *blýská* (třpytí se) – *blízká* (nedaleká); *lýčený* (vyrobený z lýka) – *líčený* (vyprávěný či nalíčený); *vyplývat* (z toho vyplývá...) – *vyplívat* (vyplivnout); *lyska* (pták) – *líska* (strom)

m

my, mýt, myslit, mýlit se, hmyz, myš, hlemýžď, mýtit, zamykat, smýkat, dmýchat, chmýří, nachomýtnout se, mýto, mykat, mys, sumýš

Vlastní jména: *Mýto, Litomyšl, Kamýk, Přemysl, Nezamysl, Křesomysl*

Pozor: *my* (my všichni) – *mi* (3.p. zájmene já); *mýt* (umývat) – *mít* (vlastnit); *mýlí se* (plete se) – *milý* (milovaný)

p

pýcha, pytel, pysk, netopýr, slepýš, pyl, kopyto, klopýtat, třpytit se, zpytovat, pykat, pýr, pýřit se, čepýřit se

Vlastní jména: *Přepychy, Solopysky, Chropyně, Pyšely, Spytihněv*

Pozor: *pýcha* (hrdost) – *píchá* (bodá); *pysk* (ret) – *pisk* (část ptačího pera); *slepýš* (plaz) – *slepíš* (spojíš lepidlem); *opylovat* (oplodnit pylem) – *opílovat* (pilníkem); *pyl* (květní prášek) – *píl* (polykal)

s

syn, sytý, sýr, syrový, syrý, sychravý, usychat, sýkora, sýček, sysel, syčet, sypat

Vlastní jména: *Sychrov, Bosyně*

Pozor: *sýrový* (ze sýra) – *sírový* (ze síry); *sypat* – *sípat* (chraptivě mluvit); *sýr* (mléčný výrobek) – *síra* (chemický prvek); *výška* – *vížka* (malá věž)

v

předpona vy-/vý-, vy, vykat, vysoký, výt, výskat, zvykat, žvýkat, vydra, výr, vyžle, povyk, výheň, cavyky, vyza

Vlastní jména: *Vysočany, Vysočina, Vyšehrad, Povydlí, Švýcarsko*

Pozor: *výt* (táhle štěkat) – *vít* (vinout); *výskat* (povykovat) – *vískat* (probírat se ve vlasech); *výr* (pták) – *vír* (kroužení vody nebo vzduchu)

z

brzy, jazyk, nazývat se

Vlastní jméno: *Ruzyně*

Pozor: *brzy* – *brzičko* (přípona *-ičko*); *nazývat se* (jmenovat se) – *nazívat se* (hodně žít)

- a) Vysvětlíte pojmy: slova příbuzná, kořen, předpona, přípona, koncovka.
- b) Z přehledu vyjmenovaných slov v učebnici použijte všechny dvojice stejně znějících slov ve větách.
- c) Podtrhněte slova, která jsou příbuzná se slovem *bydlit*.

bydliště, sídliště, zabydlet se, chata, obydlí, obyvatel, nájemník, obytný, strom, obývací pokoj, pobývat, nájem, ubytovat se, kuchyně, bydlo

- d) Vyberte slova, která:

1. jsou tvary slovesa *být*;
2. jsou se slovem *být* příbuzná.

byli, býlí, bude, bij, by, přebýt, jsme, bychom, budu, jsou, buduje, budme, jsem, sem, bystrý, bys, jsou, zbytek, bych, budeš, je, budeme, buben, já, bydlí, byste, jsi, jí, buďte, jste, budou

- e) Nejprve rozhodněte, zda se jedná o slovo vyjmenované nebo příbuzné, a pak doplňte *i/y*.

je VS není VS

dobrom__slný člověk, dom__šlivá Kam__la, zam__lovaný hlem__žď, dotěrný hm__z,
Jarm__lka km__tala, jednom__slně hlasovat, um__tý kom__ník, svalnatý korm__delník, kníže
Křesom__sl, město Litom__šl, lehkom__slná Ludm__la, kopací m__č, tekuté m__dlo, m__chat
pudink, m__lion korun, uzavřeme m__r, salátová m__sa, m__slivec m__řil, m__t m__stenku

- f) Dojedte s autíčky do správného cíle, doplňte *i/y*.

START

TVRDÁ

MĚKKÁ

OBOJETNÁ

CÍL

CÍL

-y

-i

uprostřed slova

koncovka

vyjmenované slovo

není vyjmenované slovo

CÍL

CÍL

-y

-i

t__gr

um__je

vzpom__nka

m__lná

kom__ník

bř__za

ulom__t

sm__čec

přem__šlej

m__rný

zm__je

sm__k

PŘÍDAVNÁ JMÉNA (skloňování vzorů)

	přídavná jména měkká		přídavná jména tvrdá		přídavná jména přivlastňovací				
	vzor jarní		vzor mladý		vzor otcův		vzor matčin		
	č.j.	č.mn.	č.j.	č.mn.	č.j.	č.mn.	č.j.	č.mn.	
1.	jarní	jarní	mladý	mladí, mladé	otcův	otcoví, -ovy	matčin	matčini, -y	rod mužský
2.	jarního	jarních	mladého	mladých	otcova	otcových	matčina	matčiných	
3.	jarnímu	jarním	mladému	mladým	otcovu	otcovým	matčinu	matčiným	
4.	jarního, -í	jarní	mladého, -ý	mladé	otcova, -ův	otcovy	matčina, -in	matčiny	
5.	jarní!	jarní!	mladý!	mladí, -é!	otcův!	otcoví, -ovy!	matčin!	matčini, -y!	
6.	(o) jarním	jarních	(o) mladém	mladých	(o) otcově, -u	otcových	(o) matčině, -u	matčiných	
7.	jarním	jarními	mladým	mladými	otcovým	otcovými	matčiným	matčinými	
1.	jarní	jarní	mladá	mladé	otcova	otcovy	matčina	matčiny	rod ženský
2.	jarní	jarních	mladé	mladých	otcovy	otcových	matčiny	matčiných	
3.	jarní	jarním	mladé	mladým	otcově	otcovým	matčině	matčiným	
4.	jarní	jarní	mladou	mladé	otcovu	otcovy	matčinu	matčiny	
5.	jarní!	jarní!	mladá!	mladé!	otcova!	otcovy!	matčina!	matčiny!	
6.	(o) jarní	jarních	(o) mladé	mladých	(o) otcově	otcových	(o) matčině	matčiných	
7.	jarní	jarními	mladou	mladými	otcovou	otcovými	matčinou	matčinými	
1.	jarní	jarní	mladé	mladá	otcovo	otcovy	matčino	matčina	rod střední
2.	jarního	jarních	mladého	mladých	otcova	otcových	matčina	matčiných	
3.	jarnímu	jarním	mladému	mladým	otcovu	otcovým	matčinu	matčiným	
4.	jarní	jarní	mladé	mladá	otcovo	otcovy	matčino	matčina	
5.	jarní!	jarní!	mladé!	mladá!	otcovo!	otcovy!	matčino!	matčina!	
6.	(o) jarním	jarních	(o) mladém	mladých	(o) otcově, -u	otcových	(o) matčině, -u	matčiných	
7.	jarním	jarními	mladým	mladými	otcovým	otcovými	matčiným	matčinými	
	7.p. koncovka -ími		7.p. koncovka -ými						

V koncovkách přídavných jmen měkkých píšeme vždy **-í**.

V koncovkách přídavných jmen tvrdých a přivlastňovacích píšeme **-y** s výjimkou 1. a 5. pádu mn. č. rodu mužského životného, kde píšeme **-í**. V 7. pádě množného čísla všech rodů píšeme koncovku **-ými**.

Postup při určení pravopisu i/y v koncovce přídavného jména:

Než budeme určovat, vyhledáme podstatné jméno, s nímž určované přídavné jméno tvoří dvojici; z něj poznáme rod, číslo a pád. Pak postupujeme podle tohoto algoritmu na vedlejší stránce.

Houbaření – česká vášeň

Houby jsou po staletí **oblíbenou** a **nepostradatelnou** surovinou i v těch nejproslulejších světových gastronomiích. Vynikají **nezaměnitelnou** chutí, jsou nízkokalorické, bohaté na vitaminy a minerální látky. Mnohé se využívají rovněž ve farmaceutickém a chemickém průmyslu.

Kromě několika druhů, které se dnes pěstují uměle, roste většina hub volně v přírodě. Jejich hledání a sbírání je v České republice činností tak **populární**, že si Češi svým záplem pro houbaření vydobyli pověst **houbařských** fanatiků. Tvrdí se, že houbaření je český národní sport, je to fenomén, který ve světě nemá obdoby. Češi také patří k **největším** odborníkům a znalcům jednotlivých druhů hub.

Ze statistik vyplývá, že přes sedmdesát procent obyvatel České republiky alespoň jednou ročně vyrazí na houby a asi jedna pětina se považuje za **vášnivé** houbaře. Například v roce 2006 připadlo na jednu **českou** domácnost 8,2 kg **nasbíraných** hub. Pro většinu lidí je ovšem houbaření spojeno zejména s pobytem v přírodě a možnostmi relaxace.

Česká houbařská vášeň má hluboké historické kořeny. V české kotlině se houby sbíraly od nepaměti. Houbám se kdysi říkávalo maso chudých. Trhy jich byly plné a mohl si je dovolit každý. Sbíráni hub bylo tedy zpočátku důležitým zdrojem obživy, volnočasovou aktivitou a tradicí se stalo až později.

Houbařská sezona v Česku začíná zpravidla v květnu a vrcholí v září. Češi v lesích většinou sbírají jen houby, které dobře znají, a při skladování upřednostňují sušení, tedy nejstarší a nejpřirozenější způsob uchovávání hub.

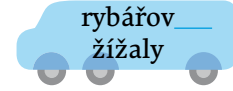
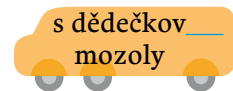
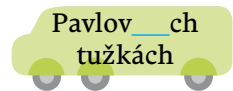
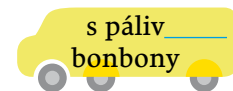
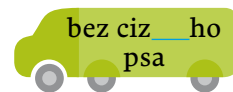
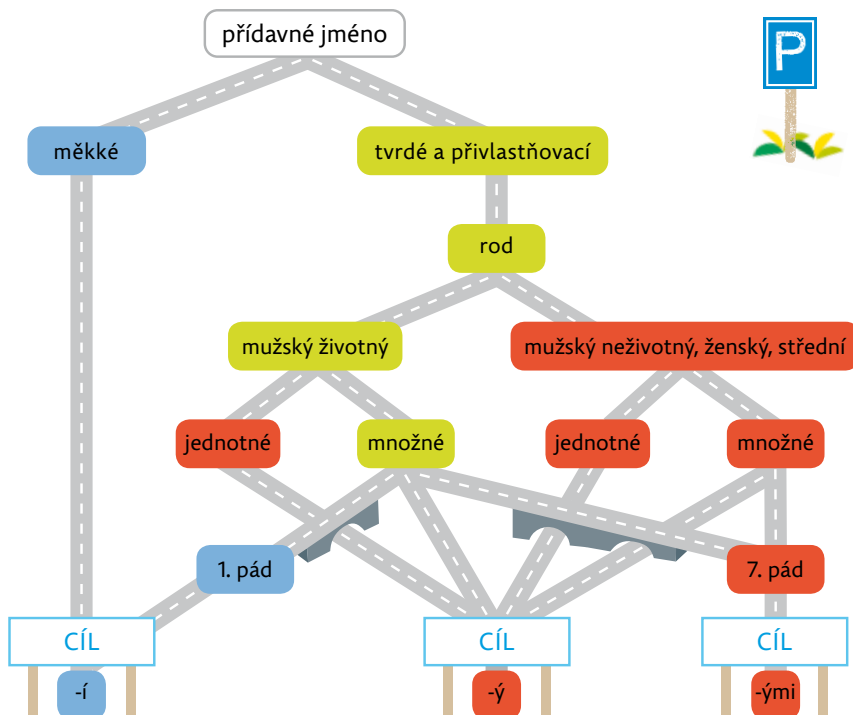
Houbaření je rozšířeno také v zemích na severovýchod od České republiky (Rusko, Ukrajina, Polsko, Slovensko). V ostatních evropských státech není tato záliba příliš rozvinutá, někde je dokonce sbírání hub zakázáno. Mimo Evropu se lze se sběrem a pěstováním hub setkat zejména v Asii (Čína, Japonsko).

(podle Romany Kuncové; www.czech.cz)

Úkoly:

1. K barevně vytištěným přídavným jménům vyhledejte řídicí podstatná jména a určete gramatické kategorie.
2. Najděte v atlasech hub nebo v encyklopediích tři odborné názvy hub, ve kterých je přídavné jméno měkké (např. hřib mokřadní), tři, ve kterých je přídavné jméno tvrdé (kozák březový) a tři s přídavným jménem přivlastňovacím (hřib Fechtnerův).
3. Sbíráte houby? Které druhy jedlých hub bezpečně poznáte?
4. Jak správně houbu sebrat?
5. Co se nemá při sběru hub dělat?
6. Na které houby je třeba dát si pozor při sbírání?
7. Jak postupovat při podezření na otravu z hub? Sehraje scénku.

Dojeďte s autíčky do správného cíle.

Charakteristika

Charakteristika může být:

a) vnější – popis osoby: vystihuje typické vnější znaky člověka; b) vnitřní – vystihuje povahu, vlastnosti, schopnosti, zájmy člověka.	a) přímá – vyjmenování typických vlastností a hlavních povahových rysů; b) nepřímá – příznačné jednání, z kterého vlastnosti a povahové rysy vyplynou; nepřímo lze charakterizovat i typickými promluvami postav, jejich řečí.

Charakteristika postavy uměleckého díla

Nejslavnějším bezejmenným hrdinou Divokého západu byl kovboj. Zvulgarizovaná představa, pilně živená rodokapsy i Hollywoodem, dnes už asi zevšedněla a kovboje nám znechutila. A přece je tento svérázný chlapík hoděn naší pozornosti.

Byl to vzácně čistokrevný produkt okolních podmínek, prostý a jednoduší jako balvan žuly, od hlavy až k patě zformovaný svým zaměstnáním a krajem. Jednotvárné obzory pastvin, život stáda, společnost mužů stejně negramotných, drsných a primitivních, to vše úzce vymezilo jeho svět. Povolání a příroda vynutily všechny ty zdánlivě dekorativní podrobnosti jeho oděvu. Široká střecha stetsonského klobouku stínila oči před oslepujícím sluncem, nákrční šátek bandana býval přetahován přes ústa a nos, a tak nedovoloval prašnému větru, aby pronikal do plic, kožené nohavice chaparreros vzdorovaly trnitému křoví i kaktusům, vysoké podpatky lépe držely třmen a vrývaly se hluboko do písku, když kovboj krotil značkový a k smrti poděšený dobytek.

Kovbojovo myšlení i slovo vymezovala bezděčná a někdy až púvabná strohost. Na řečnění nebyl čas, slovní domluvu nahrazovaly občas úderý pěstí či řeč koltů. Ale rozhodně ne tak často, jak nám předvádějí filmové kovbojky – hlavní náplní honáků krav byla totiž práce. Kovboj pracoval úžasně tvrdě a neúnavně i šestnáct hodin denně, jen zřídka kdy opouštěje sedlo. To bylo jeho pýchou i zárukou existenční morálky. Muž, který sedlo prodal, přiznával tímto činem absolutní bankrot.

Díky populární šestákové legendě osmahly muž v širáku, kožených nohavicích a s nezbytným koltem osnil konvenční nazírání do té míry, že i za dnešních dnů ztělesňuje jeden ze symbolů Ameriky.
(Podle J. Brdečky, Koltý bez pozlátka)

Rozlište v textu charakteristiku vnější od vnitřní. Převažuje v ukázce charakteristika přímá, nebo nepřímá? Vložte do úst typického kovboje přímou řeč, která by vystihla kovbojskou mluvu, jak ji znáte z filmových či literárních kovbojek. (Vzpomeňte si na typické silácké obraty, průpovídky, zaklení, oslovení, ...)

- a) Typickým jazykovým prostředkem charakteristiky je přirovnání. Zkuste hledat, které zvíře, která barva a jaká hudba vás nejmíc vyjadřují a proč:

zvíře.....

barva .....

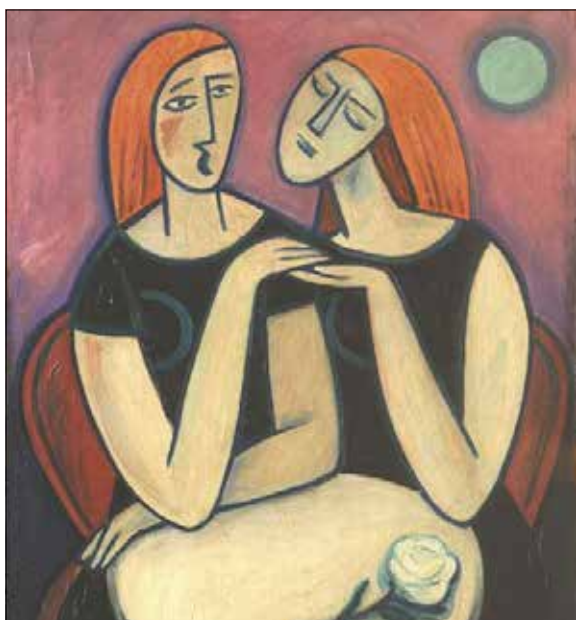
hudba .....→

Cvičení:

- a) Charakterizujte podobně některý z těchto výrazných typů: slavný detektiv, akční hrdina, známá komiksová figurka, výrazná postava pohádková (Kašpárek, čert, princezna, ...)
- b) Nejen spisovatel, ale i malíř dokáže svým dílem velice výstižně charakterizovat. Zkuste zjistit, jaká byla žena na vedlejším obrázku – nebo spíše: jak ji viděl malíř a co nám o ní dokázal sdělit.
- c) Oba obrazy dole mají podobné téma – přítelkyně. Jak odlišně však oba umělci tento vztah vidí! Porovnejte oba výjevy a napište o tom. A kdo nechce psát, může připravit scénář k dramatizacím.

(O. Dix: Portrét novinářky Sylvie von Hardenové, 1926)

(K. Černý: Plačky, 1945)

(J. Zrzavý: Přítelkyně, 1923)

OBSAH

OBECNÁ POUČENÍ O JAZYCE

Jazykověda. Jazyky	4
Český jazyk. Jazykové příručky	6
Slovenština. Písmo	8

ZVUKOVÁ STRÁNKA JAZYKA

Hlásky	10
Zvuková stránka slova a věty	12

SLOVNÍ ZÁSoba

Slovo. Význam slov a slovních spojení	14
Obohacování slovní zásoby	16

STAVBA SLOVA

Části slova	18
Dělení slov. Zdvojené hlásky, Střídání souhlásek	20
Bě/bje, vě/vje, mě/mně; ú/ů	22
Předpony s(e)-/z(e)-/vz(e)-	24

MLUVNICE

Vyjmenovaná slova 26	
Slovní druhy	28
Podstatná jména	30
Přídavná jména	40
Zájmena	44
Číslovky	48
Slovesa	50
Příslovce	54
Předložky. Spojky. Částice. Citoslovce	56
Věta jednoduchá. Větný člen	58
Grafické znázornění věty. Skladební dvojice	60
Podmět	62
Přísudek	64
Shoda přísudku s podmětem	66
Větné členy (postup při určování)	68
Věta bezpodmětová. Zvláštnosti větné stavby	70
Souvětí	72
Druhy vedlejších vět	74
Souřadné poměry	76
Zásady psaní čárky	78
Přímá a nepřímá řeč. Věty podle postoje mluvčího	80

SLOH

Komunikace	82
Slovo	84
Subjektivní slohotvorní činitelé. Objektivní slohotvorní činitelé	86
Forma projevu. Situace a prostředí vzniku projevu	88
Funkce projevu	90
Funkční styly	92
Funkční styl prostě sdělovací	94
Telefonování. Diskuse	96
Soukromý dopis. Popis prostý. Popis děje	98
Funkční styl odborný – Výklad. Úvaha	100
Odborný popis. Popis děje. Popis pracovního postupu	102
Funkční styl administrativní – Zpráva. Označení. Úřední tiskopisy	104
Úřední dopis. Životopis. Inzerát	106
Funkční styl publicistický – Zpráva	108
Fejeton. Interview	110
Funkční styl umělecký – Vypravování	112
Vypravování scény z knihy nebo filmu	116
Charakteristika. Charakteristika postavy uměleckého díla	118
Líčení. Lyrický popis uměleckého díla	120
Funkční styl řečnický – Proslov	122
Rejstřík	124

ČESKÝ JAZYK 9

Zdeněk Topil, Vladimíra Bičíková, František Šafránek, ilustrace: akademická malířka Arna Juračková

Vydalo nakladatelství TOBIÁŠ, s.r.o., Kobzínové 3119, Havlíčkův Brod,

www.tobias-ucebnice.cz,

jako svou publikaci č. 230, 4. přepracované vydání, 2020

Tisk: Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

ISBN 978-80-7311-195-3